

УДК: 378. 016 – 044. 247: 94 (447.75)

Цибуленко Л.О., Цибуленко Г.В.,
к.і.н., доцент, к.і.н., доцент,
Херсонський державний університет, м. Херсон

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ У КУРСІ «ІСТОРІЯ КРИМУ»

У доповіді розглянуто інтеграційні можливості курсу «Історія Криму». Аналізується базове підґрунтя інтеграції дисциплін історичного блоку та інших суміжних дисциплін. Розкриваються компоненти інтеграційних блоків та надаються рекомендації щодо реалізації проблемних питань курсу.

Ключові слова: освіта, інтеграція, регіоналістика, географія, цивілізації, населення.

Сучасна модель освіти, спрямована на формування системного та цілісного мислення, потребує кардинальних змін і відходу від традиційного підходу, в основі якого закладено дисциплінарну диференціацію та лінійність між предметами. Важливим стає завдання формування природних міждисциплінарних та міжпредметних зв'язків, що відбивали б явища реального світу. Саме тому інтегровані курси виходять на перший план у підготовці сучасного фахівця.

Вирішення завдань формування інтегрованої освіти в нашій країні науковцями розпочалося з початку 1990-х рр. З'явився ряд дисертаційних досліджень, де піднімалося питання розвитку інтеграційного навчання. Їх ключовою проблематикою стали питання розробки інтеграційних курсів та педагогічні й дидактичні засади такого навчання. Першоосновою для нової освітньої моделі у царині підготовки вчителів стали проблеми «інтеграції фундаментальних, професійно-орієнтованих, фахових і спеціальних дисциплін, дидактичні та методичні основи інтеграції знань, інтеграції як засобу розвитку творчих здібностей майбутніх учителів та формування системи знань» [1, с. 38].

На сучасному етапі розвиток цього напрямку не став менш актуальним і вийшов на новий рівень, де розширюються теоретичні засади та розробляються практики інтегрованого навчання в різних сферах освіти. Так, А. Бабенко [1], А.М. Сільвейстр, М.О. Моклюк та О.О. Моклюк [2] сформулювали історико-філософські та психолого-педагогічні аспекти інтегрованого навчання, О.М. Левчишена [3] розглянула процес інтеграції вищої освіти й науки в Україні, а О.С. Антонова та О.В. Ващук [4] розглянули питання інтегрованого підходу в підготовці вчителів до роботи з обдарованою молоддю. На їх переконання «вчитель виступає як супервізор, який забезпечує умови психолого-педагогічного супроводу і надає підтримку в самореалізації, що здійснюється через

цілісність освітнього процесу, діагностичну спрямованість, свободу вибору форм, методів, засобів навчання, індивідуальний темп розвитку» [4, с. 177].

М.Р. Арцишевською [5] було детально розроблено механізми інтеграції суспільних знань в шкільну освіту, І. Алексашина [6] підняла питання ролі інтегрованих підходів у природничій освіті.

Автори пропонують на прикладі посібника «Історія Криму» [7] розглянути інтеграційні можливості в ході викладання історичних курсів. Головні завдання нами визначено як розкриття механізмів застосування інтеграційних можливостей у теоретичних, фактологічних, дидактичних перспективах цього курсу.

Інтеграція знань має складну ієрархію форм у різних галузях пізнання: різноманітні символи, конкретно-чуттєві образи, поняття, наукові закони, концепції і теорії. У цій структурі вищою формою узагальнення інтеграції є картина світу. Можна повністю погодитися з М. Арцишевською, що «сама суспільно-наукова картина світу може і повинна бути теоретичною основою інтеграції змісту освіти» [5, с. 14].

Існуюча парадигма інтеграційного навчання передбачає, що розгляд явищ здійснюється з різних точок зору. У зв'язку з цим для розв'язання творчих завдань та формування дослідницьких здібностей базовим стає застосування знань з різних галузей [6, с. 162-163]. На думку М. Арцишевської «інтеграція знань є невід'ємною стороною пізнавальної діяльності й обумовлена двома причинами: необхідністю відтворення в людській свідомості цілісності пізнаваних об'єктів і потребою в упорядкуванні та ущільненні отримуваної інформації, що робить її більш зручною для зберігання, використання, передачі та засвоєння. При цьому інтеграція знань здійснюється не довільно, а на основі певних методів і в певних формах, вищими серед яких є різні (конкретнонаукові, загальнонаукові та універсальні) картини світу» [5, с. 15-16].

Виділяючи три рівні дидактичної інтеграції навчальних дисциплін, сучасні науковці-педагоги зазначають, що у навчальному процесі міждисциплінарна інтеграція є синтезом основної та інших взаємопов'язаних наук. Ключовим у такому синтезі є те, що кожна з цих дисциплін зберігає свої концептуальні основи, власний предмет дослідження та науковий статус. Результатом стає формування нової інтегрованої навчальної дисципліни, що має власний предмет вивчення [2, с. 172].

Саме тому обраний курс «Історія Криму» надає унікальну можливість продемонструвати у форматі регіоналістичного підходу взаємозалежність та взаємовпливи різних цивілізацій та держав, що їх репрезентують.

У цьому контексті надзвичайно важливими є можливості демонстрації соціально-економічних, суспільно-політичних та соціокультурних впливів, розвитку, трансформації та рухів у часовому та просторовому вимірах.

Запропонована у посібнику схема викладу історичного буття населення Криму в різні епохи дозволяє створити можливості для поглибленого розгляду динаміки державних утворень на півострові, всі колізії релігійного

зіткнення та взаємовпливу, складність і багат шаровість етнологічних процесів, глибину культурного взаємопроникнення та ролі світової торгівлі на формування економічних, політичних, військових та геополітичних пріоритетів, ролі правителів та політичних еліт і широких мас населення.

Важливою складовою інтегрованого курсу є проблемний підхід. Через нього забезпечується розвиваючий характер навчального матеріалу, а також взаємообумовленість та взаємозв'язок різних навчальних курсів. За твердженням О. Антонової та О. Ващук такий підхід дозволяє не тільки отримувати нову якість інтегрованого об'єкту, про що йшлося вище, а й, що найголовніше, послідовно змінювати етапи інтеграції [4, с. 179].

Деякі ключових проблем, винесені у контекст посібника, спрямовано на поглиблене ознайомлення. По-перше, це ретроспектива (*1 розділ посібника*) збройного протистояння, інтеграційних процесів та культурної взаємодії землеробських та кочових етнополітичних сегментів, що були представлені у давній та середньовічній періоди в регіоні; зіткнення релігійних просторів: язичництва, християнства, іудаїзму та ісламу і складний етнологічний процес, що завершився формуванням трьох народів Криму: кримських татар, кримчаків та караїмів.

По-друге, це розгляд (*1 та 2 розділи посібника*) геополітичного статусу півострова як унікального об'єкту експансійних та колонізаційних устремлінь різних держав (*Велика Скіфія, Понтійське царство, Римська держава, Візантійська імперія, Тюркський каганат, Хазарія, Золота Орда, Генуя, Османська імперія та Російська імперія*) та вплив цих викликів на внутрішні процеси державотворення (*Херсонес, Боспорське царство, Мала Скіфія, Готія, Тмутараканське князівство, Феодоро, Кримське ханство*).

По-третє, це розкриття складних національних визвольних рухів та змагань за Крим у ХХ – на початку ХХІ ст., коли багатоетнічне кримське населення опинилося в ситуації інтеграції, з одного боку, різних векторів національного суверенітету (*Кримська народна республіка, Радянська Соціалістична Республіка Тавриди, Кримські крайові уряди, Кримська Радянська Соціалістична Республіка, Кримська АСРР (Перша та Друга), Республіка Крим*), з іншого – жорсткої боротьби за Крим (*1917-1920, 1941-1944, 1954, 1991-1998, 2003, 2014 рр.*), пережило голодомори, репресії та депортації, що проводилися різними режимами (*радянський, німецький, російський*).

По-четверте, інтеграційна сутність курсу (археологія, історія, джерелознавство, музеєзнавство, мистецтвознавство, релігієзнавство) реалізується через проблему культурної спадщини, що залишили по собі різні цивілізаційні системи у вигляді унікальних архітектурних та мистецьких об'єктів (печерні міста, печерні храми, палаци, фрески тощо).

По-п'яте, детальний аналіз географії світової торгівлі дозволяє розглядати Крим як унікальний коридор комунікації по лініям Схід-Захід та Північ-Південь.

По-шосте, наскрізною лінією проводиться ідея історичної єдності України та Криму в часи збройного протистояння (*XV-XVIII ст., 1918-1920, 1992-1994 рр.*) у вирішенні спільних проблем (*УРСР 1954-1991рр., Україна 1991-2014рр.*).

Для забезпечення поглибленого вивчення у посібнику подано проблемні питання, довідковий матеріал та наукову літературу, що дозволяє, спираючись на базовий фактологічний комплекс, концентричними колами нарощувати інформаційні шари.

Список використаних джерел

1. Бабенко А. Генеза проблеми інтеграції знань в історико-філософському та психолого-педагогічному аспектах // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Вип. 97. С. 34-40. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53036421.pdf>.
2. Сільвейстр А.М., Моклюк М.О., Моклюк О.О. Інтеграція знань як психолого-педагогічна проблема // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 57. 2017. С. 171-178.
3. Левчишена О.М. Інтеграція вищої освіти і науки України в умовах реформування та соціально-економічних змін (1996-2007 рр.)// Історія науки і біографістика. – 2009. – № 2. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/inb/2009-2/09_levchyshena.pdf.
4. Антонова О.Є., Ващук О.В. Інтегративний підхід до побудови моделі формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості учнів // Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика: зб. наук. праць. / за заг. ред. проф. С.С. Вітвицької, доц. Н.Є. Колесник. Житомир: ФОП «Н.М. Левковець», 2017. Ч. 1. С. 174-182.
5. Арцишевська М.Р. Теоретико-методичні засади інтеграції знань про суспільство у змісті шкільної освіти: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2000. 20 с.
6. Алексашина И. Интегративный подход в естественнонаучном образовании // Народное образование. 2001. № 1. С. 161-165.
7. Цибуленко Л.О., Цибуленко Г.В. Історія Криму. Навчально-методичний посібник. Для студентів СВО «магістр» напряму підготовки: 014 Середня освіта (Історія): для денної, заочної, дистанційної та змішаної форм навчання. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2020. 200 с.